ZÁKLADNÍ ŠKOLY V PROCESU ADAPTACE NA VZDÁLENOU VÝUKU: VÍCEPŘÍPADOVÁ STUDIE

LOWER SECONDARY SCHOOLS IN THE PROCESS OF ADAPTATION ON DISTANCE EDUCATION: MULTIPLE CASE STUDY

Zuzana Šalamounová[1]

[1] Ústav pedagogických věd, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita

Abstrakt

Cílem předloženého kvalitativního příspěvku je popsat, jakým způsobem se školy adaptovaly na vzdálenou výuku. Příspěvek vychází k vícezdrojového sběru dat probíhajícího na pěti základních školách v průběhu tzv. první pandemické vlny na jaře roku 2020. Z výsledků šetření vyplývá, že klíčovým aktérem v procesu adaptace na vzdálenou výuku byli ředitelé / ředitelky škol. Proces postupného nastavování (a přenastavování) vzdálené výuky byl podmíněn jejich vizí toho, co se od škol v době pandemie očekává, a mírou vlivu, který ve vztahu k učitelům uplatňovali.

Klíčová slova: *vzdálená výuka, COVID-19, vícepřípadová studie, ředitelé škol, autonomie učitelů*

Abstract

The aim of this qualitative research paper was to describe how schools went through the process of adaption on the distant education. The paper is based on the data gathered from five Czech lower secondary schools during the first pandemic wave in 2020. Research findings point on crucial role of school headteachers who decide about school vision and who can employ different amount of influence to enforce it in their schools.

Keywords: *distance education, COVID-19, multiple case study, school headteachers, teachers' authonomy*

V důsledku koronavirové pandemie se české školy s platností od 11. března 2020 ocitly v situaci, kdy jejich učitelé měli vzdělávat žáky, aniž by s nimi sdíleli stejný fyzický prostor. Veškerá výuka se náhle mohla uskutečňovat pouze

na dálku, vzdáleně. Ředitelé a učitelé museli bez předchozí možné koordinace naplánovat a realizovat výuku v nových podmínkách, mnozí rodiče museli vstoupit do role vzdělavatelů svých dětí, žáci museli v mnohem větší míře převzít zodpovědnost za své učení. Míra požadavků kladených na rodiče školáků i žáky samotné se přitom odvíjela od toho, jakým způsobem se školám podařilo zorientovat se v nové situaci a adaptovat svoji výuku ve změněných podmínkách. Konferenční příspěvek proto věnuje pozornost primárně počínání na straně škol a zachycuje, jak se základní školy v průběhu března až května 2020 adaptovaly na vzdálenou výuku.

Příspěvek vychází z kvalitativního výzkumného šetření vystavěného na šesti případových studiích základních škol z Jihomoravského kraje a Kraje Vysočina. Data, z nichž příspěvek vychází, byla sbírána především prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s řediteli, případně také jejich zástupci, a s učiteli vyučujícími na druhém stupni těchto škol, ale byla dále doplňována veškerými dostupnými materiály (rozhovory s rodiči, rozhovory s žáky, písemnými odpověďmi rodičů či žáků na otevřené otázky z připraveného schématu polostrukturovaného rozhovoru, písemnými záznamy či videozáznamy porad, písemnými podklady pracovních skupin učitelů, pracovními listy, podle kterých žáci druhého stupně ve vybraných předmětech vzdělávali, fotkami online vzdělávacích platforem, ojediněle pozorování online výuky ad.).

Data získaná od jednotlivých škol nejsou rovnoměrná, ale přesto nabízejí plastický obrázek toho, jakým způsobem se jednotlivé školy na novou situaci adaptovaly. Výsledky prezentují, v jaké době od uzavření škol se školy rozhodly, že je nutné vzdálenou výuku řešit, jakým způsobem postupovaly a jak se do adaptace na vzdálenou výuku promítlo, zda se ředitelé škol rozhodli upřednostnit autonomii učitelů, nebo se uchýlili k centralizaci. Díky popsanému metodologickému postupu se navíc povedlo zachytit ucelený systém, v němž na sebe vzájemně působí všichni aktéři, kteří jsou jeho součástí. Uvedeným postupem příspěvek doplňuje dosavadní české pedagogické výzkumy věnující se problematice vzdělávání v době koronavirové pandemie, které jsou spíše dotazníkové povahy a mnohdy se zaměřují na pohled jednotlivých aktérů (Brom et al., 2020; ČŠI, 2020; Rokos & Vančura, 2020; Švaříček et al., 2020).

Literatura

Brom, C., Lukavský, J., Greger, D., Hannemann, T., Straková, J., & Švaříček, R. (2020, duben). Mandatory home education during the COVID-19 lockdown in the Czech Republic: A rapid survey of 1st – 9th graders' parents. *Frontiers in Education*, *5*, 103.

ČŠI (2020). *Vzdělávání na dálku v základních a středních školách. Tematická zpráva.* Praha: Česká školní inspekce. Dostupné z https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_ el._publikace/Tematick%c3%a9%20zpr%c3%a1vy/Vzdelavani-na-dalku-v-ZS-a-SSTematicka-zprava.pdf

Rokos, Lukáš & Vančura, Michal (2020). Distanční výuka při opatřeních spojených s koronavirovou pandemií – pohled očima učitelů, žáků a jejich rodičů. *Pedagogická orientace*, 2020, *30*(2), 122–155.

Švaříček, R., Straková, J., Brom, C., Greger, D., Hannemann, T., & Lukavský, J. (2020). Spolupráce rodiny a školy v době uzavřených základních škol. *Studia Paedagogica*, *25*(3), 9–41.